

RÖVID IRÉN

A régiók szintjén megjelenő társadalmi és életesélyekben megmutatkozó egyenlőtlenségek számbavétele

Bevezetés

Dolgozatomban a társadalmi egyenlőtlenségek fennállásának, azok újratermelődésének szemügyre vételét tűztem ki célul, amely során az iskolai tanulók tanulmányi teljesítményének és a családi háttérüknek a különbségeit vizsgálom régióként. Fontos tényezőnek tekintem a területi egységek – statisztikai, tervezési régiók – életesélyeket meghatározó szerepének vizsgálatát is, ezért azt is elemezni fogom, hogy a régiók diákjainak tanulmányi teljesítménye, a családi, szülői háttérük és a régió gazdasági, munkaerő-piaci helyzete összefügg-e egymással?

Kérdéseim között a következőket tartom a legfontosabbaknak: megfigyelhető-e különbség Magyarországon az egyes régiókban a tanulók képessége között? Ha léteznek ilyen, régiók közötti eltérések, akkor milyen ezek mintázata, lehet-e ezek alapján általánosításokat tenni a különbségek természetéről? Milyen jellegzetességeket mutat a tanulók családi háttere a vizsgált régiókban, milyen eltérések vannak a vizsgált területi egységek között és ezek összefüggésbe hozhatók-e az iskolai teljesítménnyel? Van-e összefüggés a tanulók képessége, a középfokú oktatási intézmény típusa között, amennyiben igen, milyen regionális sajátosságok figyelhetők meg ezen a téren. Végül, a dolgozatom – talán – legfontosabb kérdése az, hogy milyen regionális különbségek léteznek Magyarországon a munkavállalók képzettségében, kulturális tőkéjében, társadalmi

státuszában, ezek összefüggenek-e a gyerekeik tanulmányi eredményével, valamint az adott régió gazdasági fejlettségével, munkaerő-piaci helyzetével, lehetőségeivel. Ezen kérdések megválaszolása lehetőséget teremt számomra arra, hogy elemezzem a regionális eltérések jövőbeni alakulását Magyarországon, végső soron válaszoljak arra a kérdésre, hogy a tanulók tanulmányi eredménye alapján a regionális különbségek növekedése, újratermelődése, csökkenése, esetleg teljes eltűnése várható a jövőben. Gondolatmenetemet – többek között – e kérdésblokkok strukturálták, melyek megválaszolására törekszem a munkám során.

E problémakör újragondolása során többek között Pierre Bourdieu az oktatási intézmény funkciójával kapcsolatos nézete, valamint hazánkban a régiók között fellelhető – főként fejlettségbeli – eltérésekre, a regionális folyamatok bemutatására helyezem a hangsúlyt (ENYEDI 1996.; LENGYEL 2003.; LENGYEL-RECHNITZER 2004.; NEMES NAGY 2009.; PERCZEL 2003.). A tanulmány további kiindulópontja Enyedi azon észrevétele, miszerint a posztfordista térben a gazdaság fejlődése bármely régióban vagy településen elképzelhető, ahol a munkaerő rendelkezik a működéshez szükséges képességekkel.

Néhány elméleti megközelítés

Mind a társadalmi, mind a gazdasági folyamatok vizsgálata esetében figyelembe kell vennünk, hogy azok mindig térben zajlanak.

„A helyek és azoknak valamilyen összegzését jelentő tér mindig adott sajátosságokkal rendelkezik, ami következik a táji, természeti adottságaiból, az ott élő emberek különbözőségeiből, az általuk művelt gazdaságok jellegéből, a kialakult hagyományok és kultúrák sokszínűségéből, vagy éppen a területhasználatban, településképben és – szerkezetben észlelhető eltérésekből” (LENGYEL-RECHNITZER 2004. 19.).

Az oktatásszociológiában meglehetősen széles körben születtek elméletek az iskola társadalmi funkcióját illetően, az iskola pozitív szerepének, funkciójának hangsúlyozásától a kritikai elméletekig, amelyek többek között az oktatási rendszer egyenlőtlenségek újratermelésében való szerepét hangsúlyozzák és kritizálják. A nevelés- és az oktatásszociológiában fontos kérdésnek és kutatási területnek számít – miként azt Pusztai Gabriella is leszögezi –, hogy a tanulók, az iskolák, az iskolafenntartó szektorok és az oktatási rendszerek teljesítménybeli különbségei milyen társadalmi okokra vezethetők vissza. Az európai tudományos életben leginkább a reprodukciós elmélet került előtérbe, amelynek – Pusztai meghatározásával élve – „lényege, hogy az iskolai pályafutást elsősorban a kulturális tőke egyenlőtlen társadalmi elosztása befolyásolja” (PUSZTAI 2007. 551.). Pusztai a modernizációra vezeti vissza a gazdasági tőke kulturális tőkére való tömeges konvertálását, melynek újratermelődését véleménye szerint az oktatási intézmény legitimál. A tanulók iskolai eredményessége ennek az elméletnek a tükrében a család kulturális tőkéjével áll összefüggésben. (PUSZTAI 2007.)

Bernstein az iskola egyenlőtlenségeket újratermelő szerepe kapcsán a nyelvi készségek fontosságát emeli ki. Véleménye szerint a jobb körülmények között élők kidolgozott nyelvi kóddal, a szegényebbek korlátozotttal rendelkeznek, azonban az iskola az elsőként említett nyelvet veszi alapul, és ez alapján értékeli a tanulók eredményeit. (ANDORKA 2006.)

Bourdieu a kulturális tőkében véli fel-

fedezni – amely nézete szerint generációról generációra áthagyományozódik – az egyes rétegek egymástól való megkülönböztetésének lehetséges voltát. Ezen kulturális ismeretanyag – miként leszögezi –, leginkább otthoni környezetben sajátítható el, amely következtében hátránnyal indulnak azon tanulók, akik e szempontból hiányt szenvedtek családi neveletésükben. Bourdieu azon a véleményen helyezkedik el, hogy az iskola nagyon keveset tehet ezen kulturális jellegű egyenlőtlenségek mérséklése érdekében. (ANDORKA 2006.) A szociológus többféle tőkefajtról beszél, melyeket „... esélyek elsajátítási eszközöként” értelmez ...” (BOURDIEU 2003. 73.). Bourdieu a kulturális tőkét olyan szimbolikus értékek felosztását célzó eszközöknek tekinti, amelyeket érdemes birtokunkban tartani. Emellett úgy véli, hogy a tanárok több figyelmet és segítséget szentelnek az elit státuszkultúrával rendelkezőnek, akiket a képességeik tekintetében is előnyösebb pozícióba sorolnak társaiknál. Az újratermelés azon módoszatai, melyek „... révén a tőkével rendelkező osztályok vagy osztályfrakciók ösztönösen vagy tudatosan úgy őrzik vagy úgy javítják az osztályviszonyok struktúrájában elfoglalt pozíciójukat, hogy közben megőrzik vagy növelik tőkésüket, [...] valóban rendszerként működik és alakul át” (BOURDIEU 1978. 350.). Mindezen stratégiák – a szociológus megállapítása szerint – a jövővel kapcsolatos beállítottság függvényei, melyeket a csoport objektív esélyei, jövője „termel ki”. A birtokolt tőkefajtaikat – a szociológus értelmezése alapján – más tőkefajtaakra konvertálják át, amennyiben a stratégiák megváltoztatásra kerülnek. Bourdieu szerint „... az iskolai robbanás [...] annak következménye, hogy teljesen átalakultak az iskolai intézmény funkciói, azaz megváltozott az oktatási rendszer és az osztályviszonyok struktúrája közti viszony” (BOURDIEU 1978. 350–351.). A szociológus kitér továbbá arra, hogy – általa említett – uralkodó osztály és a középpolgárság frakciókra korábban jellemző gazdasági tőke közvetlen módon

megfigyelhető átadása mellett kiemelt szerepet kezdtek el tulajdonítani az iskolai képzésnek. Továbbá, arra az észrevételre jutott, hogy a családnak az iskoláztatásba történő befektetése mintegy reprodukálja a vizsgált osztály valamint az oktatási intézmény közötti objektív viszonyt. (BOURDIEU 1978., Bourdieu 2003.)

A fentiekkel szemben DiMaggio a kulturális mobilitás híve, mellyel kapcsolatban – Bourdieu-vel ellentétben – azt vallja, hogy a kulturális tőke nagyobb hangsúllyal bír az alacsony státusból induló gyermekek felemelkedésében, és nem csak kizárólagosan a jobb családi környezetből érkezők profitálnak ezen tőkéből. Mindemellett DiMaggio úgy véli, hogy a családi háttér nem bír olyan jelentős hatással a későbbi státusz elérése szempontjából, indokként említve a csoporttagság korrigáló befolyását. (DIMAGGIO 1998.)

Pusztai korábbi, az iskolafenntartó szektorok között fellelhető teljesítményekben megmutatkozó különbségek vizsgálatakor úgy találta, hogy a reprodukciós elmélet csak részben bír magyarázóerővel, „... az alacsony iskolázott szülők gyermekei a hazai felekezeti iskolákban eredményesebbnek mutatkoztak, mint az állami/önkormányzati szektorban” (PUSZTAI 2007. 552.). Továbbá, kiemeli, hogy „... működik olyan iskolai szintű oktatáspolitikai, amelynek közösségépítő technikái s az ezek révén aktiválódó normabiztonság alkalmasak a hátrányos helyzetű fiatalok lényeges iskolai esélyegyenlőségének megteremtésére” (PUSZTAI 2007. 554.). Pusztai a társadalmi tőke elméletet állítja a reprodukció elmélet mellé, mely során az iskolában dolgozók közös cselekvési terét és lehetőségeit hangsúlyozza. Megítélése szerint az iskolaközösség jelentős mértékben járul hozzá a hátrányos helyzet leküzdéséhez. (PUSZTAI 2007.)

Módszertani háttér – az elemzés során használt módszerek ismertetése

A FELHASZNÁLT ADATBÁZIS -ADATOK BEMUTATÁSA

A tanulók iskolai eredményességének vizsgálatára az Országos Kompetenciamérés

2006-ban lebonyolított felmérésének képeségeket jelző adatait használok fel, amely során többek között a tizedik évfolyamra járók teljesítményében megmutatkozó jellegzetességeket veszem górcső alá. A vizsgálat során az ország összes általános iskolájában – 4. 6. és 8. évfolyam – valamint középiskolájában – a 10. évfolyamos tanulók – mérték fel a diákok készségeinek alakulását. A felméréskor alkalmazott tesztek és kérdőíveket az Oktatási Hivatal Közoktatási Mérési Értékelési Osztályának munkatársai dolgozták ki. A 2006-ban végzett kutatáskor 3768 iskola 342256 tanulójának készítették tesztfüzetet.

Ezenkívül, az elemzés második egységében a régiókra vonatkozó, további szükséges adatok – lakosságszám, működő vállalkozások regionális megoszlása, külföldi érdekeltségű vállalkozások aránya és működőtőkéje, foglalkoztatottsági arány – forrásul a Központi Statisztikai Hivatal honlapja szolgált. Az adott térség humán erőforrásának legmagasabb iskolai végzettségének alakulására, valamint a vizsgált tanulók – ebben a részben a tizedik évfolyamra járók – iskolatípusokban való megoszlása esetében megfigyelhető tendencia felvázolására az Országos Kompetenciamérés adatai alapján utalok.

Elemzésem során a vizsgált hipotéziseimet egy kelet-nyugat megosztottságból kiindulva fogalmaztam meg, melyek során – a teljesítmény és a családi háttér szempontjából – a nyugaton lévő régiók valamint Közép-Magyarország és Budapest előnyösebb helyzetének előfordulását vártam. A vállalkozások területi elhelyezkedésével kapcsolatban azonban úgy tartottam, hogy ezen megoszlás hasonlóságot mutat az adott térség tanulóinak és a munkaerőpiacon jelenleg is megjelenő csoport képességeivel. A nyugati régióknak ebben az esetben is nagyobb jelentőséget tulajdonítottam.

A tanulói teljesítmények és a családi háttér régiónkénti jellegzetessége

A tizedik évfolyamos tanulók standard matematika és olvasás pontszáma között a fen-

tiékhez hasonlóan az átlagot összehasonlítva – varianciaanalízist alkalmazva – szignifikáns eltérés figyelhető meg az alábbiak következtében a régiók között.

Az említett évfolyam olvasás területén nyújtott átlagteljesítményét – amint az 1. táblázat adatait – szemügyre véve láthatjuk, hogy Észak-Magyarország és Észak-Alföld e tekintetben is „hátrányos helyzetben” van, hiszen itt nyújtják a tanulók a legrosszabb teljesítményt. Ezzel szemben Budapest és Nyugat-Dunántúl a többi évfolyamhoz hasonlóan a legmagasabb átlagot elérők közé tartozik, melyek között ebben az esetben szignifikáns különbség található. Habár Nyugat-Dunántúlon magasabb átlagpontszám lelhető fel, mint Közép-Magyarországon; mégsem tér el szignifikánsan a két régió diákjainak iskolai eredményessége. Továbbá hangsúlyozandó, hogy a Dél-Alföldön tanulók némileg eredményesebbnek bizonyultak a Dél-Dunántúlon jellemzőnél, még sem számít jelentősnek a közöttük, valamint a Közép-Dunántúlon megfigyelhető különbözőség. Továbbá, az utóbb említett keleti térség Közép-Magyarországtól sem mutat szignifikánsnak tekinthető eltérést.¹

A tizedik évfolyamos tanulók olvasásból elért standard pontszámának átlag szerinti összehasonlítása alapján a régiókra vonatkoztatott feltételezésem – amint a fenti táblázat is érzékelteti – nem állta meg teljes mértékben a helyét. Ugyanis, nem érvényesül minden esetben az általam előzetesen felállított sorrend a pontszámok (átlagok) vizsgált területi egységek szerinti alakulásával kapcsolatban. Hiszen, míg Dél-Alföld jobban teljesített, mint Dél-Dunántúl; Közép-Magyarország nem közvetlenül a főváros után található.

A standard matematika pontszám átlag szerinti alakulását figyelembe véve – melyet a második táblázat foglal magába – a fenti vizsgált területhez hasonlóan – az Észak-Magyarországon iskolába járók esetében állapíthatjuk meg a legalacsonyabb átlagot szemben a fővárossal, ahol a diákok a legkiemelkedőbb teljesítményt nyújtották. A matematika pontszám kapcsán is elmondható, hogy az előbb említett régió mellett Észak-Alföld – mely két területi egység között nem található szignifikáns különbséget – „birtokolja” a legkevesbé jónak tekinthető eredményt. Megjegyzendő azonban, annak ellenére, hogy nem tekinthető

Régió	Esetszám	Subset for alpha = 0.05				
		1	2	3	4	5
Észak-Magyarország	4663	471,6296				
Észak-Alföld	6352	473,3748				
Dél-Dunántúl	4197		483,4327			
Dél-Alföld	5892		487,5105	487,5105		
Közép-Dunántúl	4348		490,7296	490,7296		
Közép-Magyarország	2787			494,6367	494,6367	
Nyugat-Dunántúl	4257				499,7691	
Budapest	7784					514,3512
Szignifikancia érték		0,998	0,068	0,084	0,481	1

1. tábla A tizedik évfolyamos diák standard olvasás pontszáma (átlag) a régiók esetében ❖ Forrás: OKM 2006

¹ A tizedik évfolyamos tanulók körében a következőképp alakult a standard olvasás pontszám országos átlaga: 490,341. A régiónkénti átlagokat áttekintve láthatjuk, hogy négy régió esetében (Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Dunántúl, Dél-Alföld) szerepel átlag alatti érték.

jelentősnek a Dél- és Közép-Dunántúl, illetve Dél-Alföld között az átlag alapján felállítható eltérés, az utóbbinál magasabb átlagteljesítményt fedezhetünk fel, mint a Dél-Dunántú-

Régió	Esetszám	Subset for alpha = 0.05				
		1	2	3	4	5
Észak-Magyarország	4660	468,4941				
Észak-Alföld	6351	468,9129				
Dél-Dunántúl	4201		480,6515			
Közép-Dunántúl	4347		485,9111	485,9111		
Dél-Alföld	5867		486,4255	486,4255		
Közép-Magyarország	2789			492,9724	492,9724	
Nyugat-Dunántúl	4258				496,6874	
Budapest	7752					507,5909
Szignifikancia érték		1	0,317	0,093	0,847	1

2. tábla A tizedik évfolyamos diákok standard matematika pontszáma (átlag) régiónkénti összevetésben ❖ Forrás: OKM 2006)

lon tapasztaltak. Mindezek mellett a dél-alföldi régió tanulóinak iskolai eredményessége Közép-Magyarországgal sem mutat szignifikáns különbözőséget. Ezenkívül, amellet, hogy Budapestet – a fentiekhez hasonlóan – Nyugat-Dunántúl követ a legmagasabb átlagot elérők sorrendjében, nem számít jelentősnek az itt és Közép-Magyarországon megfigyelt közötti különbség.²

A fenti eredmények alapján kijelenthetjük, hogy a tizedik évfolyam tanulóinak

matematikából megfigyelt teljesítményével összefüggő feltételezésem – a korábbi évfolyamokkal hasonló módon – nem nyert teljes mértékben igazolást. Ugyanis, nem figyelhető meg minden esetben a nyugati régiók valamint Közép-Magyarország és Budapest az átlag tekintetében felállítható „kiemelkedőbb pozíciója” a keleti régióval szemben.

A tizedik évfolyamos tanulók esetében is kijelenthető, hogy szignifikáns különbség található a régiók között a családi háttér átlag

Régió	Esetszám	Subset for alpha = 0.05				
		1	2	3	4	5
Észak-Alföld	5264	-0,37458				
Dél-Dunántúl	3409		-0,22397			
Dél-Alföld	4803		-0,20283			
Észak-Magyarország	3832		-0,19976			
Közép-Dunántúl	3497			-0,07604		
Nyugat-Dunántúl	3597			-0,04177	-0,04177	
Közép-Magyarország	2214				0,02502	
Budapest	5839					0,42153
Szignifikancia érték		1	0,991	0,938	0,256	1

3. tábla A tizedik évfolyamos tanulók standard családi háttér indexe a régiók figyelembe vételével – átlag szerinti összevetés ❖ (Forrás: OKM 2006)

² A standard matematikapontszám országos átlaga a tizedik évf.-ú tanulóknál: 486,5437. A régiónkénti átlagok alakulását az országos átlaggal összevetve kijelenthetjük, hogy csak három esetben (Közép-magyarország, Nyugat-Dunántúl, Budapest) szerepel átlag feletti érték. A többi vizsgált területi egység az országos átlag alatt teljesített az átlagot tekintve.

szerinti alakulása szempontjából, amely szemügyre vétele során – a fentiekhez hasonlóan – varianciaanalízist alkalmaztam.

A 3. táblázat tartalmazza az utolsóként vizsgált, tizedik évfolyam tanulóinak családi

háttér (átlag) alakulását a régiók esetében. Mindezek alapján szembe tűnő, hogy a hatodik évfolyamhoz hasonlóan ennél az évfolyamnál is csak két területi egységnél (ugyancsak Budapest és Közép-Magyarországon) találni átlagnak megfelelő, magasabb értéket. A régiók többsége átlag alatti értékkel rendelkezik a családi háttérrel illetően. Továbbá nincsen jelentős különbség Dél-Dunántúl, Dél-Alföld és Észak-Magyarország között; amely arra enged következtetni, hogy nem minden esetben állapítható meg a nyugati régiók diákjainak előnyösebb pozíciója. Sem Közép- és Nyugat-Dunántúl; sem pedig az utolsóként említett régió és Közép-Magyarország között nem tekinthető jelentősnek az eltérés a családi háttér átlaga alapján.

A régiókban működő vállalkozások és a képességek alakulása közötti összefüggések meghatározása

A következőkben a vállalkozások régió-önkénti megoszlása és a képességek alakulása között fellelhető összefüggések megállapítását tűztem ki célul. Abból a felvetésből indultam ki, miszerint a vállalkozások – kiemelt hangsúlyt fektetve a külföldi érdekeltséggel rendelkezőkre – működésük megkezdése (telephelyük megválasztása) során figyelemmel kísérik – többek között – az adott térség jelenlegi munkaerőjének iskolázottsági fokát; valamint a leendő, későbbiekben a munkaerőpiacon megjelenő korcsoport képességeiben megmutatkozó sajátosságokat. Mindezek alapján – többek között – úgy vélem, hogy ahol ezen két jellemző megfelelőbb aránnyal, értékkel bír; ott nagyobb számban találni működő vállalkozást, illetve a működőtöke mértéke is ehhez igazodik.

A jövőben munkaerőt jelentő – jelenthető – generáció képességeinek vizsgálatára a fentebb részletezett tizedik évfolyamos tanulók eredményeit használok fel. Továbbá, az adatok összehasonlíthatóságát szem előtt tartva a vállalkozások területi megoszlására is

a 2006-ban megfigyelt sajátosságokat tüntetem fel.³ Ezenkívül, az adott régió jelenlegi humán erőforrásának élethelyzetére a korábban felvázolt családi háttér; illetve – a szélesebb körű elemzést lehetővé tevő – adott térségre jellemző iskolai végzettséggel rendelkezők aránya alapján – melyre az apa legmagasabb iskolai végzettségének alakulását figyelembe véve⁴ – tesztek utalást.

A MŰKÖDŐ VÁLLALKOZÁSOK TERÜLETI MEGOSZLÁSA⁵

Amint a 4. táblázat mutatja az egy főre eső működő vállalkozások száma Közép-Magyarországon a legmagasabb, azonban a vállalkozások többnyire Budapestre koncentrálódnak. Ezen régiót követi Nyugat-Dunántúl; majd Közép- és Dél-Dunántúl valamint Dél-Alföld, melyek között ezt a mutatószámot tekintve nem találni eltérést. A sort Észak-Alföld és Észak-Magyarország zárja, ahol a legkevesebb az egy főre jutó vállalkozások száma.

Szemügyre véve továbbá a külföldi érdekeltségű vállalkozások területi megoszlását, látható, hogy ezen munkaerőt foglalkoztató szervezetek több mint hatvan százaléka ugyancsak a közép-magyarországi régióban lelhető fel. Hangsúlyozandó emellett, a fővárosban megfigyelhető, ötven százalék feletti arányszám megléte. Azonban, az előbb említett jellemzőkkel ellentétes tendenciára lehetünk figyelmesek a többi területi egység ezen arány-

³ Elemzésem során a működő vállalkozásokra összpontosítottam. „Egy adott évben működő vállalkozásnak tekintünk egy vállalkozást, ha az év folyamán volt árbevétele, vagy foglalkoztatottja. A vállalkozási demográfia a vállalkozások működését mindig egy adott időszakra, konkrétan egy adott évre vizsgálja. A demográfiai felmérésben a működő vállalkozások köre az adott évre vonatkozó tényleges statisztikai és adóadatok alapján, mindig utólag kerül megállapításra, ezen adatok beérkezése után.” (A definíció forrása: KSH <http://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/modsz32.html>)

⁴ Az apa és az anya legmagasabb iskolai végzettsége szignifikáns összefüggést mutat egymással, ezért a továbbiakban csak az apára vonatkozó tendenciákat közlöm.

Régió		Lakónépesség száma	Működő vállalkozások száma	Vállalkozások száma/fő	Külföldi érdekelt-ségű vállalkozások száma	Külföldi érdekelt-ségű vállalkozások száma az országos megoszlás szerint (%)
Közép-Magyarország		1 331 217	271 965	0,2	17 581	68,15
ebből	Budapest		188 282	0,14	15 386	59,64
	Pest megye		83 683	0,06	2 195	8,51
Közép-Dunántúl		535 728	72 161	0,13	1 652	6,4
Nyugat-Dunántúl		481 026	69 592	0,14	2 511	9,73
Dél-Dunántúl		461 964	60 432	0,13	1 279	4,96
Észak-Magyarország		599 201	61 696	0,1	657	2,55
Észak-Alföld		734 993	81 515	0,11	812	3,15
Dél-Alföld		640 450	80 785	0,13	1 304	5,06
Összesen		4 784 579	698 146		25 796	100

4. tábla A vállalkozások megoszlása a régiók között a népességszám figyelembe vétele mellett ❖ Forrás: KSH

szám megoszlását tekintve. Ugyanis, amíg – a fentiekhez hasonlóan – Nyugat-Dunántúlon képviseltetik magukat a külföldi részesedéssel rendelkező vállalkozások Közép-Magyarország mellett a legnagyobb arányban; ezt Közép-Dunántúl és Dél-Alföld követi, melyektől a Dél-Dunántúlon észleltek némileg elmaradnak. Legkevésbé, e szempont szerint is Észak-Alföld és Észak-Magyarország van érintve.

A KÜLFÖLDI ÉRDEKELTSÉGŰ VÁLLALKOZÁSOK MŰKÖDŐ TŐKÉJÉNEK ALAKULÁSA A KÜLFÖLDI RÉSZESÉDÉST ALAPUL VÉVE⁵

Legnagyobb saját tőkével – amint az 5. táblázat jelzi – és külföldi részesedéssel Közép-

Magyarország rendelkezik, melyet mindkét szempont alapján Nyugat- majd Közép-Dunántúl követ. Megjegyzendő továbbá, hogy a fentiekkel ellentétben nem az észak-magyarországi és észak-alföldi régióban lelni fel a legkisebb mértékű saját tőkével és külföldi résszel bíró vállalkozást, hanem Dél-Dunántúl esetében, mely előtt Dél-Alföld helyezkedik el. A vállalkozások egy főre eső működő tőkéjének vizsgálata alapján kijelenthetjük, hogy a fentiekhez hasonló tendencia bontakozik ki, ugyanis a közép-magyarországi régió esetében fedezhető fel a legmagasabb érték, melyet – a fentiekhez hasonlóan – Nyugat- és Közép-Dunántúl követ. A keleti régiók közül kiemelendő Észak-Magyarország e szempont szerinti „előnyösebb helyzete”, mely a dél-dunántúli

⁵ A közölt táblázat saját szerkesztés. Az adatok forrása a Központi Statisztikai Hivatal Honlapján található, a vállalkozásokra és a lakónépességre vonatkozó 2006. évi adatok. Lakónépesség: http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wdsd003b.html; működő vállalkozások száma: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qvd004.html; külföldi érdekelt-ségű vállalkozások száma: http://portal.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpk006.html. Az egy főre jutó vállalkozások számát Budapest és Pest megye esetében a közép-magyarországi régió lakónépességéhez viszonyítottam az ezen területi egységben betöltött szerepük megkülönböztetése miatt.

⁶ A közölt táblázat saját szerkesztés. Az adatok forrása a fentebb már említettek mellett a Központi Statisztikai Hivatal honlapján elérhető tájékoztató: A külföldi érdekelt-ségű vállalkozások regionális különbségei, 2006. <http://portal.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/orsz/kulfregkul06.pdf>. Ez esetben a rendelkezésre álló adatok nem tették lehetővé a közép-magyarországi régió tágabb bontás alapján történő szemügyre vételét. A külföldi érdekelt-ségű vállalkozások esetében nem teszünk különbséget a külföldi többségű, a hazai többségű és a kizárólag külföldi tulajdonnal rendelkező csoportok között.

Régió	Saját tőke (millió Ft)	Saját tőke (millió Ft/fő)	Külföldi részesedés (millió Ft)	A saját tőke külföldi részesedése (%)	A külföldi részesedés az országos megoszlás szerint (%)
Közép-Magyarország	13 045 325	9,79955	9 418 456	72,2	69,37
Közép-Dunántúl	1 211 345	2,26112	1 136 443	93,82	8,37
Nyugat-Dunántúl	1 613 107	3,35347	1 573 014	97,51	11,59
Dél-Dunántúl	191 108	0,41369	173 707	90,89	1,28
Észak-Magyarország	617 058	1,0298	473 281	76,7	3,49
Észak-Alföld	517 300	0,70382	495 482	95,78	3,65
Dél-Alföld	345 234	0,53905	307 217	88,99	2,26
Összesen	17 540 476		13 577 598		100

5. tábla A külföldi érdekeltségű vállalkozások működő tőkéje a régiók tekintetbe vétele alapján ❖ Forrás: KSH

régióval is jelentősebb tőkével rendelkezik. A saját tőkéből a külföldi részesedés arányát – az adott területi egységre vonatkoztatva – görcső alá véve láthatjuk, annak ellenére, hogy a közép-magyarországi régióban elhelyezkedő vállalkozások bírnak a legmagasabb összegű saját tőkével, ezen külföldi részarány itt számít a legalacsonyabb mértékűnek. A vállalkozások tőkéjének több mint kilencven százaléka tehető ki a külföldi önrésszel Nyugat-Dunántúlon (97,51%), Közép-Dunántúlon (93,82%), Dél-Dunántúlon (90,89), valamint Észak-Alföld (95,78) esetében is. Ezen térségek átlagától némileg térnek el a Dél-Alföldön (88,99%) tapasztaltak. A főváros mellett Észak-Magyarországon (76,70%) tapasztalni a legkisebb arányszámot.

Az országban megfigyelhető külföldi részesedés összegét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy ezen tőke több mint hatvan százaléka Közép-Magyarországon található, melyet Nyugat-Dunántúl, majd Közép-Dunántúl követ. A többi régió csak elenyésző – kevesebb, mint öt – százalékot birtokol. E szempontból a legkisebb arányszám Dél-Dunántúlon (1,28%) és Dél-Alföldön (2,26%) található.

A képességek, valamint a népesség iskolázottsága a vállalkozások számának tükrében⁷

AZ ADOTT RÉGIÓBAN JELENLEG IS MUNKAERŐ-KÉNT MEGJELENŐK VÉGZETTSÉGÉNEK VIZSGÁLATA

Amint a 6. táblázat mutatja, a családi háttér index csak két területi egység eseté-

Régió	Családi háttér indexátlaga	Foglalkoztatottsági arány	Legfeljebb általános iskolát végzettek (%)	Szakképzettséget szerzők (%)	Érettségizettek (%)	Felsőfokú végzettségűek (%)
Közép-Magyarország	0,02502	56,2	10,1	45,9	23,5	20,4
Budapest	0,42153	57,1	5,4	34,1	28,3	32,2
Pest megye	n. a.	54,8	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.
Közép-Dunántúl	-0,07604	54,6	8,6	52,1	23,2	16,1
Nyugat-Dunántúl	-0,04177	55,3	8	49,2	26,3	16,5
Dél-Dunántúl	-0,22397	47,1	11,4	54,2	21	13,4
Észak-Magyarország	-0,19976	44,3	11	50,9	20,5	13,1
Észak-Alföld	-0,37458	45,8	14,7	53,6	20,9	10,8
Dél-Alföld	-0,20283	47,7	11,7	51,7	22,2	14,4
Összesen		50,9	10,1	48,4	24	17,6

6. tábla A jelenlegi munkaerőt jelentők aktivitási arány és a legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása régiónkénti bontásban ❖ Forrás: KSH, OKM 2006

Régió		Standard olvasás-pontszám átlaga	Standard matematika-pontszám átlaga	Gimnáziumi tanulók aránya (%)	Szakközépiskolai tanulók aránya (%)	Szakiskolai tanulók aránya (%)
Közép-Magyarország		494,6367	492,9724	38,1	38,9	22,9
ebből	Budapest	514,3512	507,5909	48,3	36,5	15,2
	Pest megye	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.
Közép-Dunántúl		490,7296	485,9111	33	38,8	28,2
Nyugat-Dunántúl		499,7691	496,6874	28,7	42,5	28,8
Dél-Dunántúl		483,4327	480,6515	33,5	38	28,6
Észak-Magyarország		471,6296	468,4941	27,5	46,1	26,3
Észak-Alföld		473,3748	468,9129	31,6	41	27,3
Dél-Alföld		487,5105	486,4255	30,5	43,5	26
Összesen		490,341	486,5437	34,8	40,5	24,7

7. tábla A későbbiekben munkaerőt jelentő középfokú oktatásban részt vevők megoszlása, képessége és a vállalkozások térbeli elhelyezkedése közötti összefüggések számbavétele régióként ❖ Forrás: OKM 2006

ben (Budapesten és Közép-Magyarországon) számít átlagnak megfelelőnek, a fővárosnál átlag feletti értéket lelhetünk fel. A régiók többségében a tanulók átlag alatti „családi jellemzőkkel” bírnak, melyek közül – amint már az elemzés során korábban rámutattunk – Észak-Alföld elkülönül, „leszakadva” helyezkedik el a többi térséggel szemben, ahol az oktatásban részt vevők szülei a „leghátrányosabbnak” ítélt jellemzőkkel rendelkeznek. Dél-Dunántúl e szempont szerint a keleti régiókkal mutat hasonlóságot, melyek az előbb említett területi egység mellett a „legrosszabb” értéket birtokolják. Továbbá, nem tér el szignifikánsan a Közép-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon megfigyelték; valamint az utóbbi régió és a közép-dunántúli sajátosságok egymástól. Mindezek alapján olyan észrevétellel élhetünk,

⁷ A közölt táblázatok saját szerkesztések. Az adatok forrása a Központi Statisztikai Hivatal honlapján elérhető információk, valamint az OKM apa iskolai végzettségére vonatkozó adatai.

Az apa iskolai végzettsége szempontjából négy nagy csoportot alakítottam ki: a legfeljebb általános iskolát végzettek, szakvégzettséggel rendelkezők (szakiskola, szakmunkásképző), érettségizettek és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők csoportja (főiskola, egyetem). Foglalkoztatottsági arány: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qf026.html, n. a. jelölés: nincs adat.

miszerint a tanulók többségére jellemzőnek látszik, hogy a szüleinek helyzete – az iskolázottsága, élethelyzete – nem tekinthető feltétlenül előnyösnek, azonban mégis találni hasonlóságot jelző tendenciákat a régiók között.

A foglalkoztatottsági ráta három régió kivételével (Észak-Magyarország, Észak- és Dél-Alföld) ötven százalék felettinek számít. Legmagasabb arányú foglalkoztatottsággal a régiókat alapul véve Közép-Magyarországon – egyébként Budapesten – találni, a legelnyagolhatóbbal pedig Észak-Magyarország és Észak-Alföld bír.

A munkaerőpiacon jelenleg is megjelenő csoport legmagasabb iskolai végzettségében megmutatózó jellegzetességek egyrészt arról tanúskodnak, hogy felsőfokú végzettséggel – az adott térség népességszámához viszonyítva – a legmagasabb arányban Budapesten, a régiókat tekintve Közép-Magyarországban rendelkeznek, a legkevésbé pedig Észak-Alföldön. Az iskolázottság másik szélső pontját szemügyre véve megállapíthatjuk, hogy a főváros esetében tekinthető a legkevésbé jellemzőnek, hogy az ott foglalkoztatásban állók legfeljebb általános iskolai végzettségűek lennének – melyet egyébként a nyugat- és közép-dunántúli régió követ –; Észak-Alföldön ezzel szemben a vizsgált

területi egységek közül a legmagasabb arányszámot fedezhetjük fel. Ezenkívül, a legkisebb arányú szakiskolai végzettség ugyancsak Budapesten, a legmagasabb ezzel szemben Dél-Dunántúlon észlelhető. Érettségivel a fentiekhez hasonlóan a fővárosban figyelhető meg a leginkább, legkevésbé pedig Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön. A közölt adatok alapján mindemellett még elmondható, hogy a jelenlegi munkaerő mindegyik régióban legnagyobb arányban szakképesítéssel bír.⁸

A KÉSŐBBI HUMÁNERŐFORRÁS KÉPESÉGÉNEK ÉS A KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSBAN VALÓ RÉSZVÉTELENEK FELVÁZOLÁSA⁹

A tanulók – amint korábban részletezésre került – mind az olvasás, mind a matematika területén Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön teljesítettek a legrosszabbul – melyet a 8. táblázat jól szemléltet –; a legkiemelkedőbb képességekkel pedig a Közép-Magyarországon iskolába járók rendelkeznek. Dél-Dunántúl mindkét esetben – éppúgy, mint a családi háttér esetében – a keleti régiókhoz hasonló, azoktól szignifikánsan el nem térő átlagot birtokol. A nyugat-dunántúli régióban tapasztaltak mind a két képességet nézve közvetlen Budapest után foglalnak helyet. A régiókat tekintve Közép-Magyarországon található a legkiemelkedőbb teljesítmény, a főváros azonban jelentős mértékben meghatározza e térségben élők iskolai eredményességét.

A jövőben „munkaerőként megjelenő csoporttal” kapcsolatban megállapítható, hogy míg Budapesten vesznek részt a tanulók – a többi régióval szemben – a legnagyobb arány-

ban gimnáziumi képzésben, addig ugyanitt fedezhetjük fel a szakiskolai és szakközépiskolai diákok legalacsonyabb mértékét. Továbbá, szakiskolába leginkább a Dunántúlon oktatásban részesülők járnak – melyek között csupán jelentéktelen eltérés tapasztalható. Emellett kiemelendő, hogy míg Közép-Magyarországon a gimnáziumi és a szakközépiskolai képzés „dominanciája” érvényesül, Budapesten a tanulók nagyobb arányban választják a gimnáziumot, a többi régió esetében a szakközépiskolába járók képezik az adott térségben tanulók legnagyobb arányát.¹⁰

A KÉPZETTSÉG (KÉPESÉG) ÉS A VÁLLALKOZÁSOK TERÜLETI MEGOSZLÁSA KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉSEK ÁTTEKINTÉSE

A tanulók képességének és a jelenlegi munkaerő képzettségi szintjének – valamint életkörülményének régióként megfigyelhető jellemzői „némiileg illeszkednek” a korábban felállított elképzelésemhez, miszerint az adott térségben működő vállalkozások igazodnak a „tér” adottságaihoz. Ezen összefüggések értelmezése során a korábban felvázolt, főbb tendenciák számbavétele alapján tesztek megállapításokat a képességek és a munkaerő-piaci lehetőségek közötti régiókénti sajátosságok alakulására.

Miként korábban már utaltam rá, a szülők iskolai végzettségére és a család élethelyzetére vonatkozó családi háttér index alapján észrevétellel élhetünk a vizsgált területi egységen jelenleg is munkaerőt jelentők csoportjának jellemzőire. Mindezek alapján láthattuk, hogy csak a közép-magyarországi régió esetében találunk átlag feletti értéket, azonban továbbra

⁸ Az apa legmagasabb iskolai végzettsége és a régiók közötti összefüggés az alábbiak miatt – Pearson Khi-négyzet = 1753,949; szignifikancia érték < 0,01 – szignifikánsnak tekinthető.

⁹ A közép-magyarországi régióban megfigyelhető teljesítmény alakulására az elemzés ezen részében – a Budapestre vonatkozó többi szempont szerinti adathiány következtében – e két területi egység átlaga alapján tesztek utalást, amely ennek következtében a következő: olvasás: 504,49395, matematika: 500,28165.

¹⁰ Ugyancsak szignifikánsnak bizonyult az iskolatípus és a vizsgált területi egységek között található összefüggés (Pearson Khi-négyzet = 1178,597; szignifikancia érték < 0,01). A tanulók matematikából és olvasásából nyújtott teljesítménye szignifikáns eltérést mutat – mindegyik területi egység esetében – a középfokú intézmény típusától függően. Míg a legkiemelkedőbb átlaggal a gimnáziumban tanulók bírnak, a szakiskolánál fordul elő a legalacsonyabb átlag.

Régió		Standard olvasás pontszám átlag	Standard matematika pontszám átlag	Gimnáziumi tanulók aránya (%)	Szakközépiskolai tanulók aránya (%)	Szakiskolai tanulók aránya (%)
Közép-Magyarország		494,6367	492,9724	38,1	38,9	22,9
ebből	Budapest	514,3512	507,5909	48,3	36,5	15,2
	Pest megye	n.a	n.a	n.a	n.a	n.a
Közép-Dunántúl		490,7296	485,9111	33	38,8	28,2
Nyugat-Dunántúl		499,7691	496,6874	28,7	42,5	28,8
Dél-Dunántúl		483,4327	480,6515	33,5	38	28,6
Észak-Magyarország		471,6296	468,4941	27,5	46,1	26,3
Észak-Alföld		473,3748	468,9129	31,6	41	27,3
Dél-Alföld		487,5105	486,4255	30,5	43,5	26
Összesen		490,341	486,5437	34,8	40,5	24,7

8. számú táblázat A későbbiekben munkaerőt jelentő középfokú oktatásban részt vevők megoszlása, képessége és a vállalkozások térbeli elhelyezkedése közötti összefüggések számbavétele régióként * Forrás: KSH

is összefüggés mutatkozott a Dél-Dunántúlon és a keleti régiókban tapasztaltak között. A legrosszabb családi helyzet az Észak-Alföldön fedezhető fel. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányát tekintve Budapest és Közép-Magyarország kiemelkedik, ugyanis az ottani foglalkoztatottak körében figyelhető meg ezen iskolázottsági fok a legnagyobb arányban. Az Észak-Alföldön dolgozóknál e képzés a legkisebb mértékben számít „elterjedtnek”. Továbbá, míg Budapesten számít a legkevésbé „általánosnak” az általános iskolai végzettség megszerzése; Észak-Alföldön tekinthető ez a leginkább jellemzőnek. Érettségizettnek a legnagyobb arányban a fővárosban élők tekinthetők, legkevésbé pedig Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön bírnak a foglalkoztatásban állók e középfokú végzettséggel. A szakiskolai végzettség megléte ezzel szemben Dél-Dunántúl esetében fordul elő a legnagyobb arányban, melyet Észak-Alföld és a közép-dunántúli régió követ.

A vállalkozások területi megoszlása és munkaerőpiacon foglalkoztatottként jelenleg is megjelenő (megjelenhető) csoport jellemzői

között fedezni fel hasonlóságot. A nyugati régiók esetében – éppúgy, mint a vállalkozások számának alakulása – minden esetben magasabb foglalkoztatottsági arány található, mint a keleten fekvőknél. A képzettség tekintetében a felsőfokú végzettséggel rendelkezők – a dél-alföldi régiót leszámítva – a fővárosban és a nyugaton lévő területi egységekben képviseltetik magukat nagyobb arányban, mely a vállalkozások vizsgált jellemzőivel megegyezőnek látszó tendenciát követ. Továbbá, míg a sikeres érettségi vizsgát tevők aránya ugyancsak az előbb említett módon fordul elő, a szakvégzettség és a legfeljebb általános iskolát elvégzők legkisebb arányban, a vállalkozások szempontjából kevésbé „preferálnak számító” keleti régióknál mutat nagyobb elterjedtséget.

A fent részletezettek alapján továbbá megállapítandó, hogy az egy főre eső vállalkozások valamint a külföldi érdekeltségű vállalkozások országos megoszlása szerint hasonló tendenciára lehetünk figyelmesek a jövőben foglalkoztatottként megjelenő korcsoport olvasás és matematikából nyújtott képességeinek térbeli jellemzőivel. Az említett vállalkozások többsé-

ge Közép-Magyarországra – azon belül is Budapestre – koncentrálódik, melyet Nyugat-Dunántúl, majd Közép-és Dél-Dunántúl illetve Dél-Alföld követ. E szempont szerint felállított sorrendben az utolsó helyen Észak-Alföld és Észak-Magyarország található. A képességek alakulása kapcsán is ezzel hasonlóságot mutató – mondhatni „megegyezőnek tekinthető – folyamatot fedezni fel, melyek közül a dél-alföldi régió képvisel olykor Dél-Dunántúlnál is jobb eredményességet. A külföldi érdekeltsgű vállalkozások saját működő tőkéje és az ebben szerepet játszó külföldi részesedés összege nem a fenti két régióban számít a legjelentékenyebbnek, hanem Dél-Dunántúlon.

A közoktatásban részt vevő tanulók iskolatípusok alapján történő elhelyezkedésével kapcsolatban látható, hogy míg gimnáziumi képzésben legnagyobb arányban a fővárosban és Közép-Magyarországon részesülnek a diákok; addig a szakiskolát a Dunántúlon élők – ahol a vállalkozások is kisebb arányban fordulnak elő – választották a leginkább. Megjegyzendő, továbbá, hogy Észak-Magyarországon tölt be a „legkisebb” hangsúlyt a gimnáziumi oktatás, hiszen itt találkozhatunk – a többi területi egységgel szemben – a legkisebb arányszámmal. Ezenkívül, Budapesten és Közép-Magyarországon figyelni meg a szakiskolai tanulók legkisebb arányát. Mindezen folyamatot szemügyre véve azzal az észrevétellel élhetünk, miszerint a középiskola típusának megválasztása a későbbi munkaerő-piaci lehetőségek szempontjából olyan tendenciát követ, amely a vállalkozások területi koncentrációja és a szélesebb körű oktatást lehetővé tevő gimnáziumi képzés irányába mutat. Ugyanis, míg a fővárosban és a közép-magyarországi régióban vannak a többségében munkahelyet jelentő vállalkozások, ugyanezen térségek esetében figyelhető meg a gimnáziumban tanulók – többi régióhoz képest – legnagyobb aránya, valamint a szakiskolát megjelölők alapján itt található a legkisebb százalékos megoszlást. Ezzel szemben Dunántúlon a szakiskolai tanulók

dominanciája ezen munkalehetőségek kisebb mértékével párosul.

Összegzés, következtetések levonása

Dolgozatomban a régiók között fellelhető – tanulói képességekben – megmutatózó képességek alakulásának és az adott térség munkaerő-piaci lehetőségeit vettem górcső alá, amely során a vizsgált területi egységek közötti különbségekre igyekeztem rámutatni az eltéréseket okozó tényezők felvázolásával. Egyrészt vizsgálat alá helyeztem az iskolai eredményességet – melyre két képességterület kapcsán tettem utalásokat – az egyenlőtlenségek iskolában eltöltött időben történő mintázatának megállapítása céljából. Rávilágítottam a családi háttér régiónkénti jellegzetességeire, valamint ezen családra vonatkoztatott „adottságok” képességeket befolyásoló előzetesen feltételezett szerepére. Végül, a vállalkozások – kiemelt hangsúlyt fektetve a külföldi érdekeltsgűvel rendelkezőkre – területi megoszlásának és egyes jellemzőinek térben történő elhelyezkedésével, illetve a jelenleg és későbbiek során munkaerőt jelentő csoport képességeivel való „lehetségesnek látszó” hasonló tendencia vizsgálatával foglalkoztam.

A kapott eredmények alapján kiderült, hogy szignifikáns eltérés található a régiók között a képességek alakulása kapcsán. Ugyanis, míg két keleti régió rendelkezik (Észak-Magyarország és Észak-Alföld) az esetek többségében a legkevésbé előnyösnek tekinthető „tudásszinttel”, a főváros és többnyire Nyugat-Dunántúl előnyösebb pozíciójára lehetünk figyelmesek. Azonban a korábbi várakozással szemben nem látszik egyértelműen érvényesülni azon tendencia, amely a keleti régiók leghátrányosabb helyzetéről tanúskodna. Hiszen a közép-magyarországi és a dél-dunántúli régió sok esetben a keleten fekvő területi egységekkel mutatott hasonlóságot, továbbá található olyan évfolyamot, amelynél Dél-Alföld is kiemelkedő átlagpontoszámot ért el.

A családi háttér ugyancsak eltérő kép-

pen alakult az egyes régiók esetében, mellyel kapcsolatban megemlítendő – az egy évfolyam kivételével érvényesülő – jellegzetesség, amely Közép-Magyarországot és Budapestet leszámítva átlag alatti családi háttérrel vetít a szemünk elé. Mindezen családi háttér – miként a *PISA-felmérések* kimutatták – ez esetben is jelentősen hozzájárultak az iskolában nyújtott eredményességhez. Kiemelendő emellett Nyugat-Dunántúl e szempont és a képességek szerinti sajátos helyzete. Ugyanis ezen régióban tanulók – vizsgált képességek és évfolyamok többségében – észlelhető előnyös, fővárost követő pozíciójához a család (átlag alatti) előnytelen „adottsága” társul.

Továbbá, míg a működő vállalkozások többnyire a közép-magyarországi térségbe – főként Budapestre – koncentrálnak és kisebb számban fordulnak elő a keleti régiók esetében, a külföldi érdekltségű cégek működőtökéje is ennek megfelelően alakul. Azonban Dél-Dunántúl e szempont szerint a keleti térségekkel mutat hasonlóságot, ahol a

legjelentékenyebb tőkét találhatjuk. Az elemzés során – ezen vállalkozások térbeli megoszlása illetve a jelenlegi és a jövőben „megjelenő” humán erőforrás képességeivel és egyes jellemzőivel kapcsolatban – felvetődött, hogy mennyiben egyeztethető meg egymásnak e két tényező megfigyelt mintázata. Látható volt, hogy a foglalkoztatottsági ráta azon régiókban volt magasabb, ahol ezen munkalehetőséget teremtő vállalkozások is nagyobb arányban helyezkedtek el. Továbbá, a „lehetőséges” alkalmazottak ott bírnak magasabb végzettséggel, ahol ezek a munkalehetőségek „sűrűsödnek”. A tanulói teljesítmények is azt a következtetést engedik levonni, miszerint e két vizsgált terület térben történő előfordulása hasonlóságot jelez. Ezenkívül, a középfokú intézmények választása a gimnáziumi oktatás elsőbbségét jelzi főként a vállalkozások számára fontosnak ítélt területeken, a szakiskola ezzel szemben a Dunántúlon képvisel nagyobb jelentőséget, ahol a fentebb felvázolt gazdasági „adottságok” kevésbé számítanak előnyösnek. *

FELHASZNÁLT IRODALOM

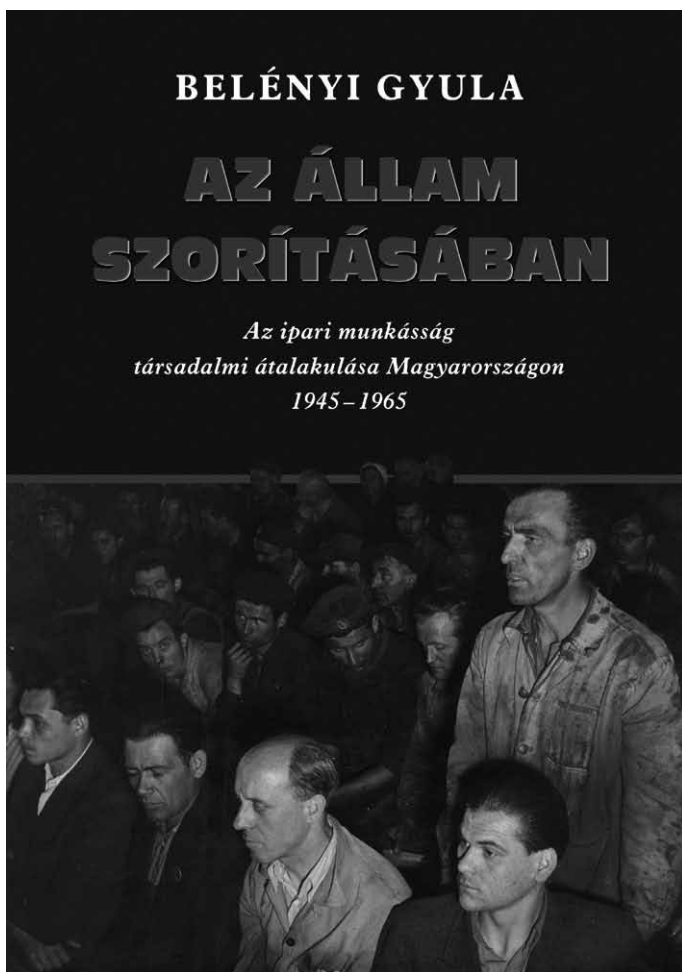
- ANDORKA RUDOLF 2006.: *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, Osiris Kiadó.
- BOURDIEU, PIERRE 2003.: Vagyoni struktúrák és reprodukciós stratégiák. In Meleg Csilla (szerk.): *Iskola és társadalom*. Budapest, Osiris Kiadó. 73–87.
- BOURDIEU, PIERRE 1978.: Rekonverziós stratégiák. In Pierre Bourdieu: *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. Budapest, Gondolat. 350–378.
- DI MAGGIO, PAUL 1998.: A kulturális tőke és az iskolai teljesítmény. In Róbert Péter (szerk.): *Társadalmi mobilitás: hagyományos és új megközelítések*. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó. 198–218.
- ENYEDI GYÖRGY 1996.: *Regionális folyamatok Magyarországon az átmenet időszakában*. Budapest, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület. Ember – település – régió.
- GAZSÓ FERENC 2006.: Társadalmi struktúra és iskolarendszer. In Kovách (szerk.): *Társadalmi metszetek*. Budapest, Napvilág Kiadó. 207–224.
- LENGYEL IMRE 2003.: *Verseny és területi fejlődés: Térségek versenyképessége Magyarországon*. Szeged, JATEPress.
- LENGYEL IMRE – RECHNITZER JÁNOS 2004.: *Regionális gazdaságtan*. Budapest – Pécs, Dialóg Campus Kiadó.
- NEMES NAGY JÓZSEF 2009.: *Terek, helyek, régiók: A regionális tudomány alapjai*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- PERCZEL GYÖRGY 2003.: *Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.
- PUSZTAI GABRIELLA 2007.: A társadalmi tőke hatása az iskolai pályafutásra. *Debreceni Szemle*, 2007/4. pp. 551–554. <http://debszem.unideb.hu/pdf/dsz2007-4/dsz2007-4-16Jegyzetlapok.pdf> ((2012. 03.29.)

IRÉN, RÖVID

Analysis of regional inequalities concerning social and existential opportunities

Abstract The aim of the present study is to examine those regional inequalities that can be observed in the students' performance in school and in their family background. In course of the research the outcomes of standard reading and mathematics tests of the National Competency Assessment were examined on a regional basis. Since local enterprises mean employment and as such they can determine existential circumstances, their regional proportions are discussed in the study as a factor that heavily influences life opportunities. In addition, this paper intends to justify the assumption that the competences of students are connected to the economic conditions and employment possibilities of the region they live in.

Keywords school efficiency, family background, regional inequalities, economic conditions, life opportunities

MEGRENDELHETŐ: TERJESZTES@BELVEDERE.MERIDIONALE.HU
A KIADÓ TOVÁBBI KÖTETEI: WWW.BELVEDERE.MERIDIONALE.HU/KOTETEK/